NAŠE ŘEČ

ROČNÍK V. ČÍSLO 3.

FR. TRÁVNÍČEK:

ZODPOVĚDĚTI, ZODPOVÍDATI.

O těchto slovesích je stručný výklad v I. ročníku tohoto časopisu, na str. 60 a 61. Jde v něm o dvě věci: o vazbu *zodpověděti, zodpovídati co* a o předponu *z*. U sloves *zodpověděti* a *zodpovídati* označuje se za nesprávnou jak vazba, tak i předpona: má prý se říkati »odpověděti, odpovídati na dopis, k dotazu, o dotaze«. U příbuzných jmen *zodpovědnost* a *zodpovědný* bylo prý by možné předponu *z* připustiti, neboť »čeština se nevyhýbá jakémusi zesilování slov předponami«, ale je tu »jistě zbytečná a připomíná německou předponu ver(-antwortlich) a také má původce, jímž se zrovna chlubiti není radno, Jana Hromádku, vydavatele Cís. král. povolených Vídeňských Novin«.

Podávám zde několik poznámek o těchto slovech. Východištěm onoho výkladu je okolnost, že prý »čeština až do počátku XIX. století znała jen prosté tvary bez *z*«. Ale starší jazyk měl sloveso *vzodpoviedati sě*; čteme je v Budyšínském rukopise štítenských Besedních řečí (na str. 83 Hattalova vydání): »Buďte při sobě a kažte sě jinými, o nichž slýcháte, ješto vysoko napnú a nízko spadnú, žen sě vzodpoviedají neb manželstva a pak dopravie (dopraví se, t. dojdou, dospějí) horšieho.« Hláskově je štítenské *vzodpoviedati sě* rovno našemu *zodpovídati se;* předpona *vz* je jen starší podoba dnešního *z*. Významem se štítenské sloveso odlišuje od slovesa dnešního; máť význam »odříci se«. Ale tento význam měla slovesa *odpověděti* a *odpoviedati* v starším jazyce vůbec vedle významu dnešního. Ku př. v Knížkách o šaších (296a 2): »jme-li kto v tenato vlka, pustí-li jeho, jedno (= jen) že chytřejí (= chytřejší) bude, ale neodpovieť sě masa jiesti«. Mám bohužel ze staršího jazyka jen onen doklad štítenský, ale nelze tušim pochybovati

o tom, že sloveso *vzodpoviedati sě* skutečně v starší době žilo, nejen proto, že je doloženo, třebas jen jednou, nýbrž také proto, že se výborně hodí do vidové soustavy staročeské. Jeť *vzodpoviedati sě* dokonavá podoba slovesa *odpoviedati sě*, vyjadřující t. zv. distributivnost — jak říká Gebauer — nebo hromadný děj — jak se vyjadřuje Zubatý —, t. j. děj, který koná jedna osoba několikrát nebo několik osob jednou nebo vícekrát. Ku př.: vyházel, pozvyhazoval jsem staré knihy (ale: vyhodil jsem starou knihu) — vojáci odházeli, poodhazovali pušky, t. j. každý voják jednu, nebo dvě, tři atd. Hromadný děj vyjadřujeme tedy dokonavými slovesy opětovacími (vyházeti, pozvyhazovati) nebo opakovacími (porozdávati). Z různých příčin hromadný děj velmi často dnes nevyjadřujeme; říkáme na př. ztratil jsem všecko; zavřel jsem všechny pokoje; přišil jsem si všechny knoflíky; všichni utekli; spadli do řeky a pod. V mluvě lidové, zejména moravské a slovenské, vyjadřují se hromadné děje daleko častěji než v jazyce spisovném. A tak bylo také v jazyce starším. Ve Veleslavínově Kalendáři historickém (233) čte se o králi Ferdinandovi, že »jiných některých zámkův zdobýval«; v Albínově Ezopu (191 a) se vypravuje o Ulixovi, že »zrozrážel lodí drahný počet«; tamtéž (147 b) čteme: abychom se poobjímali (= objali); v bibli Benátské (Ex. 2, 17): (Mojžíš) obrániv děvečky (proti pastýřům), znapájel ovce jich; v Labyrintě Komenského (41): několikery ty brylle (jsem) sobě zpřipínal; a pod. Z toho je patrné, že starý Čech dokonavého zodpoviedati sě potřeboval, a to tehdy, když šlo o hromadný děj, jako v uvedeném příkladě z Řečí besedních. Že toto sloveso bylo v staré češtině dosti vzácné, to se zdá ovšem nepochybné. Lze se domýšleti, že naše sloveso nebylo slovesem běžného hovoru, jako na př. pozavierati, zutiekati, zutínati. Stačí nám, že v starém jazyce bylo, a zvláště, že je lze dobře pochopiti jako prostředek k vyjadřování hromadného děje. A proto nepokládám za zcela jisto, že naše *zodpovídati* utvořil Hromádko. Že z Vídeňských Novin je má Palkovičův slovník, jak se v N. Ř. praví, není vůbec správné, neboť Palkovič má při slově *zodpovědný* — vedle něho uvádí jen »zodpovím« — značku D., znamenající Dobrovského, »besonders Wörterbuch«. Sloveso *zodpovídati* má před Hromádkou již Thámův slovník ve vydání z roku 1799; v 2. díle (str. 378—379) čteme je pod hesly Verantworten a Verantwortung vedle *odpovídati*.

Je dále důležité, že se slovesa *zodpověděti* a *zodpovídati* vyskytují i v řeči lidové. První z nich zná nářečí kladské, a to v podobě *zodpovedět se* a *zvodpovedít se*, jak čteme v Kubínově Lido-

mluvě (str. 260): ten se mu zodpoveďal, jakej maj doma majetek; dyš vodrost, zvodpoveďal se im, že pude na vandr. Slyším námitku, že předpona z je v kladštině vlivem německým, jejž lze snadno pochopiti. Odpovídám, že to není naprosto tak zřejmé, jak by se zdálo, neboť v kladštině se projevuje německý vliv mnohem, mnohem méně než na př. v řeči našich novin anebo mnohých spisovatelů. Že nejde o vliv německý, dokazuje bezpečně to, že kladština užívá sloves *zodpovedět* a *zodpovedít se* tam, kde Němec verantworten neříká. Sloveso *zodpovídati* — v podobě *zodpovedať* — slyšel jsem o letošních prázdninách na Slovensku ve Veličné neboli Velké Vsi v oravské župě, a to od muže, který německy vůbec neumí. Vyprávěl mi, že neumí maďarsky mluvit, že rozumí jen tu a tam některému slovu. Setkal se jednou s Maďarem, který se ho vyptával na rozličné věci, ale mohl mu odpověděti jen velmi málo, »len to slovo, čo som veděl, to som mu zodpovedau« (= zodpovedal). Od nikoho jiného v Oravě jsem toto sloveso neslyšel. Příčina jest asi ta, že to není slovo běžného, denního hovoru, nikoli snad ta, že jde o nějakou osobní zvláštnost.

A tak nelze tuším pochybovati o tom, že naše *zodpovídati* je sloveso staré a že jeho předpona *z* vznikla čistě domácím vývojem, nikoli vlivem německým. U slovesa *odpověděti* nezpůsobuje sice předpona *z* změny vidové, jeť *odpověděti* dokonavé, ale nebylo by správné sloveso *zodpověděti* proto zavrhovati; kladština ukazuje, že se mu nevyhýbá ani řeč lidová. Takovéto přenášení předpony *z* od slovesa opětovacího nebo opakovacího k slovesu, které je dokonavé již bez předpony *z*, pozoruje se v jazyce napořád; podle *zprostierati* vzniklo *zprostřieti* (za *prostřieti*): zprostřěli hlasy Alx. H. 37, zprostřěchu hlas Alx. V. 546, srdce k bohu zprostřęmy Alb. 83 b, zprostříti = prostříti na mor. Podluží (Folprecht v programě reálky v Plzni za rok 1907/8); podle *vzpoviedati*, které bylo původně dokonavé, *vzpověděti:* (Vlasta) to všiej zemi vzpověděla, by dievka toho za muž měla, kterémuž by sama chtěla Dal. C. 27 b, když (dítě) naleznete, vzpovězte mi Ev. Zimn. 5 a, 1; podle *zodievati zoděti:* lepě zoděny Ž. Mus. 143, 12, Ž. Wittb. tamt. (za lat. circumornatae); podle *zohýbati zohnouti:* zvuhnót v mor. nářečí horském, zohnút na mor. Podluží (Folprecht); v slovenštině podle *zobúdzať* vzniklo *zobudiť*: (chlapec) śe zobudzil Czambel, Slovenská řeč 212; a pod. Pokládám tedy také *zodpověděti* za sloveso staré, ač je dobře možná, že vzniklo až v době nové, ale tak jako zprostřieti, zpodepřieti atd., t. j. vývojem domácím, nikoli vlivem němčiny.

Ale tím neříkám, že dnešní veliká záliba v těchto slovesích není

vlivem německým, naopak souhlasím s Naší Řečí, že tu skutečně jde o vliv němčiny, a to proto, že se naše slovesa začala šířiti z denního tisku, který velmi ochotně přijímá všechno, co se zdá věrně vystihovati němčinu.

Jsme před zajímavým jevem: slovesa *zodpověděti* a *zodpovídati*, která beze vší pcchyby vznikla domácím vývojem, ale jsou slova nepříliš běžná, šíří se vlivem německým, t. j. proto, že jejich předpona zdánlivě vyjadřuje něm. ver-, a vytlačují běžnější tvary *odpověděti* a *odpovídati*. Skoro si ani netroufám rozhodovati, jak se máme k tomuto jevu zachovati. Že nemáme práva slovesa *zodpověděti* a *zodpovídati* úplně zavrhovati, pokládám za jisté. Snad tedy by bylo správné mírniti se trochu v lásce k nim a nezapomínati na běžnější *odpověděti a odpovídati*.

Ještě poznámku o vazbě »zodpověděti, zodpovídati co«. Že ji náš tisk miluje zase proto, že se shoduje s něm. vazbou, o tom nepochybuji. Ale není bezpečné, že ji stvořil; máť ji nejen Jungmann, nýbrž také již Thám. Viděli jsme, že jí užil také můj Oravan z Veličné, ač o německém vlivu nemůže býti u něho ani řeči; nejen že německy neumí, ale ani nečte novin. Vznikla tedy domácí cestou, asi podle odpovedeť, odpovedať čo. Možná, že skutečný vývoj je jiný; že se totiž od původu užívalo sloves *odpověděti* a *odpovídati* se 4. pádem také tam, kde my dnes říkáme »odpověděti na něco, k něčemu«, a že naše dnešní rozlišování dvou vazeb je pozdější. A podobně mohlo vzniknouti také naše *zodpověděti, zodpovídati co*. Kdyby se dokázalo, že se této vazby užívalo dříve, než si ji oblíbil náš denní tisk, z něhož se pak rozšířila dále, a kdyby tedy souvislost mezi Thámovým, Jungmannovým a dnešním zvykem byla nepcchybná, byl by to zcela podobný případ jako s dvojicemi *odpověděti* — *zodpověděti*, *odpovídati* — *zodpovídati*, t. j. bylo by se lze domnívati, že německý vliv vlastně jen dopomohl domácí vazbě k veliké oblibě. Konečná odpověď na tyto otázky bude možná až po bedlivém prozkoumání našeho nového jazyka spisovného.

*

Kol. Trávníček sám nepronáší určitého soudu, je-li naše dnešní *zodpovídati se*, *zodpověděti* se s celým svým příslušenstvím (*zodpovědný*, *zodpovědnost*) dobré slovo domácí či nic; proto budiž dovoleno redakci k jeho výkladu několik poznámek.

Co by mohlo znamenati *zodpovídati* jako složenina hromadného (anebo distributivního, vyčerpávajícího) děje s předložkou *z*? V souhlase se základním významem slovesa nesloženého pa-

trně »dáti odpověď na všecky otázky«. V starém jazyce dokladů tohoto významu není. Dnes se časem říkává na př., že žák zodpovídal všecky otázky dobře, že jsme zodpovídali všecky listy; tak snad je rozuměti, vykládal-li Oravan, jak Maďarovi »zodpovídal« jen to slovo, co věděl, má-li »to slovo« význam hromadný (»tak to, co jsem věděl«). Konečně snad není třeba tak příliš úzkostně se báti slova *zodpovídati* v tomto smysle; není utvořeno ani proti duchu českého jazyka, ani podle cizího vzoru. Snad bychom čekali jinou vazbu než 4. pád (říkáme »odpovídati na něco« nebo »k něčemu«, s rozdílem, o němž jsme mluvili II, 289 n.; 4. pád u slovesa *odpovídati* se vztahuje k obsahu odpovědi, ne k otázce); 4. pád bychom snad mohli omluviti tím, že se podobné složeniny tvoří skoro jen od sloves přechodných, a proto jsou samy také přechodné, a že i složeniny sloves nepřechodných s předl. *z* se stávají přechodnými (zchodil, zběhal, zjezdil všechny vsi; ovšem pojíme se 4. pádem i složeniny jako projíti, proběhati, projezditi, vychoditi školu). Ale musíme si býti vědomi, že rčení »zodpovídati všechny otázky« nemá historického pozadí.

Mohli bychom snad tedy i říkati, že někdo *zodpovídal otázku*, chceme-li říci, že věc, o niž jde, vyčerpal úplně, jako můžeme říci o někom, kdo hledá ztracenou drobotinu, že zobracel všecky kapsy i že zobracel měšec na všecky strany. Ale *zodpověděti otázku* ve smysle pouhého »odpověděti na otázku« je již jistě zbytečná novota. A také novota aspoň podezřelá: začali jsme tak asi říkati, abychom měli vedle nepřechodného *odpověděti* také sloveso přechodné, jako má Němec vedle *antworten* přechodné *beantworten*. Nikdo neřekne, že »zobrátil« kapsu a nic nenašel, ani že »zběhl« celou ves. Objeví-li se někde ať v starší době či v nářečí ojedinělý doklad novotvaru *zodíti* (podle *zodívati*) nebo *zohnouti* (podle *zohýbati*), není to ještě znamení, že by se tou cestou bez rozpaků měl dávati i jazyk spisovný. Není pochyby, že jazyk starý nebo nářečí, kde takových složenin je mnoho, někdy také překročí hranici a podle vzorů správných vytvoří i slovo nesprávné, ale v našem jazyce spisovném ani této omluvy není. Stačí, jako stačívalo našim předkům, říkáme-li a píšeme prostě *odpověděti na otázku (k otázce)*.

Zodpovídati, zodpověděti ve smysle něm. »verantworten« sotva asi je co jiného než germanismus. Nemá dokladu starého, není v lidu v obyčeji. »Já za to zodpovím« (u Jungmanna ze slovníku Dobrovského) snad ani dnes nikdo neřekne; naši předkové říkali *já za to (z toho) odpovím, budu odpovídati*. I *zodpovídati něco* dnes skoro nikdo neříká; říkávalo se tak i psávalo před něja-

kým časem, ale jak slabé kořeny toto rčení mělo, viděti z toho, že se ho na rady brusičů tak lehce vzdáváme. Nejspíše ještě ho užijeme, kde mluvíme o odpovědnosti se zvláštním důrazem: »to zodpovím sám« a pod. I zde stačíme pouhým *odpověděti*, podle potřeby zesíleným zvratným zájmenem *si*: »za to odpovím (si odpovím) sám«.

Zodpovídati se, zodpověděti se nemá v starém jazyce ani v mluvě lidové nejen dokladů, ale ani základů, z nichž by bylo mohlo vyrůsti. Nebylo ani není zvratného *odpovídati se, odpověděti se* s významem něm. »sich verantworten«, a byla by těžká odpověď na otázku, kde se vzalo toto zvratné sloveso v tvaru složeném, není-li to pouhý odvar slova německého. Již samo zájmeno *se* ukazuje k německému vzoru. *Odpověděti se, odpovídati se* (něčeho) znamenalo v staré době jen »odříci, odříkati se«, a konec konců by snad mohlo míti smysl, kdybychom říkali, že se někdo » zodpovídal« všech svých statků, nemá však v jazyce samém nijakého oprávnění, začalo-li se u nás psáti a říkati, že se někdo »zodpovídá« před soudem. Psal-li Štítný o lidech, kteří se »vzodpoviedají, zodpovídají« žen (i nestejnost předložky *vz*, *z* je trochu nejasná), t. j. tedy asi odříkají se kde jaké ženy, aby se uvarovali hříchu, nemohlo by to býti omluvou novočeskému *zodpovídati se* = sich verantworten, ani kdyby se ukázalo, že bylo ono štítenské slovo v staré češtině slovem běžným, že to nebylo slovo, jež snad Štítný sám utvořil ad hoc, aby náležitě vystihl myšlenku, již právě chtěl vyjádřiti. A ovšem ani kladské *zvodpovedět (zvodpovedít) se*, jež přece neznamená »sich verantworten«, nestačí na obranu našeho *zodpověděti, zodpovídati se*; je to slovo, které samo potřebuje výkladu a snad i ospravedlnění.

Trváme na tom, že *zodpověděti se, zodpovídati se* (i nezvratné *zodpověděti, zodpovídati*) ve smysle něm. »(sich) verantworten« a ovšem i slova *zodpovědný, zodpovědnost* jsou v češtině slova nesprávná, utvořená po německém vzoru. Stačiti by nám mělo staré *odpověděti, odpovídati* (*za něco*, v staré době častěji *z něčeho*), *odpovědný, odpovědnost*.

A i slov *odpovědný, odpovědnost* bychom měli užívati poněkud opatrněji, než jich někdy užíváme. Starý jazyk jich ve významě něm. »verantwortlich« vůbec neměl (*odpověděti, odpovídati* znamenávalo také »vypověděti přátelství, mír, prohlásiti nepřátelství, státi se něčím nepřítelem«, a proto čítáme o »odpovědných« nepřátelích, listech a pod.). Potřebujeme ovšem slov za něm. »ver-

antwortlich, Verantwortlichkeit« a nelze nic podstatného namítati proti slovům *odpovědný, odpovědnost* v tomto smysle. Lze říci o někom, že je odpovědný a tedy má odpovědnost za něco (z něčeho), ač se kratčeji lze vyjádřiti pouhým slovesem (»odpovídá«). Ale slovo *odpovědnost* je vlastnost »odpovědné« osoby, ne její výkon. Čteme-li na př., že »vinníci budou povoláni k odpovědnosti«, je to vlastně nesmysl: budou povoláni k odpovídání, budou se musit odpovídati (ani Němec nemate Verantwortlichkeit s Verantwortung). Z.

DROBNOSTI.

OŽIVOVATI, OBŽIVOVATI.

Podle původního pravidla o tvaru předložky *ob*, *o* (N. Ř. III, 218) by předložka tato ve složenině se slovesem počínajícím se hláskou *ž* měla míti *o*. Církevní slovanština má jen *ožiti*. V češtině se ono pravidlo porušuje odedávna; a tak vedle *ožíti* (se starým příť. časem *oživu*, dnes *ožiji*), *ožívati*, *oživiti*, *oživovati* již v staré době je také *obžíti* atd. Co se významu týče, ožíti, ožívati jsou slovesa nepřechodná (nabýti, nabývati života), oživiti slov. přech. (učiniti živým), stejného pak významu jsou i tvary s *ob*. *Oživovati*, *obživovati* je odvozený tvar slovesný, jehož základ může býti v nepřech. ožíti, obžíti i v přech. oživiti, obživiti; proto nalézáme v starých dokladech obojí význam. Na př. »v Kristu všichni obživují« Štít., »duchovní skutci člověka obživují« Otc. (s rukopisnou variantou oživují); tím si vyložíme, že vedle pouhého o(b)živovati je s významem nepřech. také zvratné o(b)živovati sě (»již znova sě obživují« Jeron.). Dnešní jazyk knižní má některé odchylky a zvláštnosti, jichž by nebylo dobře nedbati. S významem hmotným (nabývati skutečného života) říkáme po staru *ožíti*, *ožívati*, v živém hovoru spíše *obživnouti* (ze staré doby známe tento tvar z jediného dokladu Arch. č. 7, 323 z r. 1468), *obživovati* (had už obživuje), s významem přeneseným (dodávati, nabývati životnosti) říkáme *oživnouti*, *oživiti*, *oživovati* (obraz oživne několika světlými skvrnami, malíř jej oživí, místnost oživují hloučky osob, ticho se oživuje ruchem); *obživiti*, *obživovati* znamená ob. jako přech. slov. »poskytnouti, poskytovati výživy«. Nalézáme ovšem i odchylky, jichž za skutečné chyby pokládati nelze, na př. čteme-li o nešťastné ženě, že »oživovala

v té mladé společnosti a cítila se v ní šťastna«, nebo že mořští hadi vyšli z módy, za to však že v novinách »oživují« zkamenělá zvířata předpotopní, že omráčený had »oživl« atp.

»HÁZÍM, ONI HÁZÍ, HÁZÍCE«.

Pan Oleg píše v Staroslovanu (čís. 19, 17. července) m. j.: »...individua, *kálící* do vlastního hnízda, z něhož povstala[,] a *házící* bláto na vlastní národ, ve kterém žijí.« Důsledně; je-li v dnešní novinářské i nenovinářské češtině 3. os. mn. č. »oni kálí, oni hází«, ne kálejí, házejí, nemůže příčestí zníti jinak než házící, kálící. Přechodník m. r. tedy bude zníti od nynějška »háze, kále«; »kluk šel, háze peckami po slepicích a kále si v loužích sváteční spodky«. A jakpak rozkazovací způsob? haz, kal, či ház, kál? Snad kál; kal by se pletlo s rozkazovacím způsobem slovesa kaliti. — O těch individuích píše p. O. dále: »Při nejmenším by je po staročeském způsobu *přibyli* na pranýři.« Nic naplat, p. O. by měl sáhnouti po nějaké té české mluvnici, po nějakém tom českém pravopise; sic se najdou na konec individua, která řeknou, že neúnavný obránce Rukopisů, vítězný odpůrce Gebauerův, nezná z češtiny ani tolik, co musí (anebo aspoň musíval) znáti hošíček z obecné školy.

Bývalo pravidlo, které celkem dobře radívalo, že slovesa s rozk. zp. *-ej* mají v 3. os. mn. č. *-ejí*; tak jsme hledávali správný tvar i my. Tedy na př. hoď — oni hodí, házej — házejí. Toto pravidlo nás vedlo, abychom věděli, kde je správné -í místo pražského a středočeského i východočeského -ejí (tedy na př., abychom nepsali hodějí). Dnes se chybuje tím, že se píše -í místo -ejí (-ějí). Snad bychom měli tedy, chceme-li se zbaviti tohoto nešvaru, staré pravidlo obrátiti? Rozkazovací způsob se u takovýchto slov liší od správné 3. os. mn. č. nedostatkem koncového -í; tedy pišme -ejí (-ejí), kde by podle toho vznikal nesmyslný rozk. zp. Káceti — kácí? Kác by nic nebylo, tedy kácejí. Je něco nesmi, nevrac? Není; tedy pišme nesmějí, nevracejí. Ani nej není nic; tedy není nic ani oni nejí, nýbrž nejedí. Jen zřídka kdy toto pravidlo nestačí. Na př. se ujal vulgární tvar zmiz (ještě Klicpera I, 556 píše správně zmizej), ale správný tvar je zmizej, oni zmizejí, ne oni zmizí. Říká se »chtěj, nechtěj«; je to starý novotvar, kdežto starý tvar 3. os. mn. č. je chtí, ale dnes se říká i píše skoro stále chtějí (jako znějí), a nelze již chtějí (znějí) místo chtí (zní) pokládati za chybu.

ZPRAVUJETE SE?

S českým úřadováním si zavádí naše československá byrokracie i vlastní chov úředních »šimlů« domácího plemene; ale jako všude, tak i při tomto veledůležitém úkolu, z něhož bude těžiti naše úřednictvo do třetího i čtvrtého pokolení, je zjevno, jak se těžko odrakoušťujeme a odněmčujeme a jak špatně dovedeme tvořit ze svého. Při vyřizování úředních akt užívala starší generace úřednická, odchovaná posvátnou hrůzou před sebe menší odchylkou od vycválaných šimlů rakouskoněmeckých, obratů *sděluje se Vám* nebo *vyrozumíváte se, že...* Tak aspoň oznamuje nám čtenář, na jehož popud píšeme tyto řádky. Ale očista jazyková začíná pronikati — zatím nesmělými paprsky — i do »katakomb« úředních. Některý úřednický volnomyšlenkář si uvědomil, že rčení *sděluje se Vám* zavání němčinou a že výraz *vyrozumíváte se* zní těžkopádně, ač ve skutečnosti je v tomto šimlu víc německé krve než v onom. Časy jsou zlé, československý stát s německočeskou (vlastně německočeskoslovenskou) úřední řečí je přece jen na pováženou, sáhlo se tedy k brusům. Brusy poskytly poučení, že se místo rčení *sdělovati někomu něco, vyrozumívati někoho o něčem* má říkati *oznamovati někomu něco, zpravovati někoho o něčem.* A tak se zrodil nový šiml domácího chovu, *zpravujete se.* Je sice na podiv, že si v době ústředen troufá úřad někomu napsati, že se spravuje (čtenáři prominou, že předbíháme pravopisnou reformu, ale podle nedávných úrad pravopisných budou se asi psáti obě slovesa stejně, a to foneticky), ale ani tento nový šiml nemá čistý rodokmen; po matce je přece jen z německého plemene.

V článku, který o rozdílech mezi zvratným a opisným tvarem pasiva otiskla N. Ř. II, 185, jsme vykládali, že se slovesa zvratného v platnosti trpné užívá jen v 3. osobě, nikoli v 1. a 2., vyjímajíc právě jen sloh úřední, v němž čítáme výrazy jako *vyzýváte se, žádáte se.* K tomu lze ještě dodati, že i v 3. os. zůstává užití zvratného slovesa ve významu trpném omezeno na případy, kde mluvnický podmět nebývá nebo nemůže býti původcem nějaké činnosti. Můžeme sice říci »jablka se češou« (t. j. jsou od někoho česána), ale neříkáme v témž významu trpném »chlapci se češou«; můžeme říci »ten kus se chválí« (= jest chválen), ale nemůžeme říci »vy se chválíte«, aby tomu druzí rozuměli tak, že vy jste chváleni. Z té příčiny se v živém jazyce, který se naopak nevyhýbá zvratným slovesům s trpným významem, neužívá tohoto způsobu pasiva v 1. a 2. osobě nikdy, protože podměty

v tomto případě jsou takového rázu, že zvratnému slovesu nelze při nich rozuměti jinak než zvratně. A proto tyto úřední výrazy *vyzýváte se, žádáte se, zpravujete se*, i když jich není možno bráti v tom smyslu, v jakém se v těch osobách zvratným slovesům vždycky rozumívá, působí cize, nezvykle, nečesky, neboť tak nikdo nemluví.

A kromě toho — nelíbí se nám při těchto výrazech něco, nač trefně upozornil také ve svých vtipně psaných kapitolách »Kritiky slov« K. Čapek. Je to mlhavá neosobnost těchto výrazů. Jako se Čapek právem posmívá (VIII. Žádné »vy«), že se úřední příkazy neobracejí k nikomu přímo, nýbrž se vtělují v neosobná a škrobená pasiva (tohoto nařízení budiž dbáno), tak právě pozorujeme i v těchto úředních opravených šimlech »vyzýváte se, žádáte se« týž strach před osobností a konkretností a totéž zahalování v abstraktní nimbus hlasu s nebe mluvícího. To je ta krev německého šimla přimíšená do krve šimla československého a porušující jeho rasu. Vždyť přece pro Boha na každém tom úředním aktě je někdo podepsán, někdo zaň odpovídá, někdo jej vydává. Proč tedy nepsati prostě *vyzývám Vás, žádám Vás, zpravuji Vás* anebo ještě lépe (abychom unikli zase nedorozumění) *oznamuji Vám* nebo pro větší velebnost *vyzýváme Vás, oznamujeme Vám* atp. Či nesahá pravomoc ministerského rady, který přehazuje lidi s místa na místo jako horkou kaši, tak daleko, aby mi mohl napsati »oznamuji Vám, že Vás pan ministr jmenoval zatímním guvernérem budoucích československých kolonií na Alfa Centauri«?

Je těžko říci, kotví-li tato nechuť k určitému vyjadřování podmětu spíše v německé abstraktnosti, které byl úřad něčím nadzemským, či v české ostýchavosti; ještě těžší je však říci, jak smířiti tento způsob vyjadřování s duchem našeho jazyka, kterému se tyto výrazy *zpravujete se, žádáte se* a pod. příčí. Snad by tu pomohla jako v mnohých podobných případech starší čeština. Starší čeština měla takové kouzelné slovo, které bylo jménem a nebylo jménem, které mohlo znamenati Petra i Pavla, a přece neznělo ani Petr ani Pavel, které se vsunulo po každé tam, kde někdo měl býti nazván jménem a kde se přece jméno uvésti nechtělo, subjekt a přece anonymita. Užívalo se ho v různých formulích církevních, právních a zaklínacích jako našeho N. N., které však bohužel nevypadá jako jméno. Měl-li kněz anebo člověk jiný někoho okřtíti, měl předepsánu formuli »*onsěže*, já tě křtím ve jméno Otce atd.«, kde *onsah* byl skutečný subjekt, ale nepojmenovaný, skrytý za touto náhražkou určitého jména. Nehodil by se tento

starobylý *onsah* našim úředním stilistům tam, kde čeština od nich žádá vyjádření určitého subjektu a kde se oni přece subjektu vyhýbají ať už z ostýchavosti nebo snad ještě spíše proto, aby nezadali abstraktní vznešenosti svého úřadu? To by byl aspoň šiml domácí.

POSUDKY A ZPRÁVY.

Emil Edgar: *Malíř pokojů.* Knihovnička průmyslového a živnostenského dorostu. Svaz. 1. Nákladem stát. ústavu pro učebné pomůcky. 1921. Str. 22. Cena Kč 2.20.

Byl jsem zarmoucen, pročet pěkně upravenou knížečku, která mě upoutala slibným nadpisem, že je to první svazeček *Knihovničky průmyslového a živnostenského dorostu*, vydávané nákladem státního ústavu pro učebné pomůcky škol průmyslových a odborných. Vzpomněl jsem si na hojná předlohová díla, vydávaná velikým nákladem, hlavně z našich peněz, po německu vídeňským Lehrmittelbüro, mezi nimiž jen tu a tam byla také cenná práce našinců s tekstem německým a českým. Teksty německé byly vždy jazykově bezvadné a naši lidé v ministerstvu pečovali o to, aby také tekst český byl správný. Když jsme nyní dospěli k samostatnému ústavu pro učebné pomůcky, jenž se bude bohdá rozrůstati a časem snad rozvíjeti činnost i pro školství neodborné, dychtivě jsem očekával jeho první publikace. Dojem její, jak jsem už svrchu řekl, byl zarmucující. Nebyl bych pokládal za možné, že by státní ústav republiky československé projevil mnohem méně péče o jazykovou stránku díla než kdysi rakouský ústav, vedený Němci, který neváhal posílati tekst třeba k dvojí prohlídce odborníkům jazykovým.

V našem případě se patrně zdála věc takové zbytečnou, ježto tekst vyšel z pera známého spisovatele několika knih z oboru umění i uměleckého průmyslu, který je dokonce sám redaktorem této sbírky a tím již odpověden také z jazykové přesnosti díla. Že to byl omyl, ukáží následující řádky.

Dílo úředně vydané by se mělo spravovati také úředními Pravidly českého pravopisu, které by měl míti spisovatel i redaktor po ruce. Není tomu tak podle tohoto dokladu: kterou m. kterouž (str. 1), sesíliti (2), dělení slova új-ma (4), křeslel (5), ubijí m. ubíjí (5), Chrudím a lecos (7), facáda (8), spiestřena (9) stlumený (10) skiza (11), zda-li m. zdali (12), napjetí (12).

ocitneš se (14), na-skrz m. naskrz (16). Ani žáčkovská chybná proměna i a y tu neschází: Autor varuje čtenáře před špatnými *předlohami*, prý aby neporušil*i* a nezvrátil*i* bezpečný vývoj jeho nitra (15)! Při výpočtu nějakých věcí píšeme po dvojtečce malé písmeno; tedy nesprávně psáno: Tyto barevné sestavy: *K* nábytku atd. (11). Obecnoškolské mechanické pravidlo, že se před spojkou *a* neklade čárka, svedlo i našeho spisovatele, jako mnohé jiné, k nesprávné interpunkci: Cestování rozšiřuje obzor, posiluje vzdělání, máš-li touhu něco viděti a znáti a život (spr.: znáti, a) v cizině učí podivuhodně jasně vidět (7). Nebo (14): Otázati se ho, jakou si vybere a tuto pak provésti (spr. vybere, a). Obě poslední věty jest odděliti, třebas to bylo před *a*, čárkou, protože se předchozí věty vedlejší oddělují od hlavních čárkami.

Ježto se u nás proti jiným národům, jazykově mnohem konservativnějším, pravopisné nesrovnalosti a poklesky váží skrovně, snad větší váhu budou míti ukázky nesprávností tvaroslovných. Žalostné jest, že spisovatel jména tak známého, jako je Emil Edgar, patrně neumí skloňovati zájmeno *on*, *náš*, *jenž*. Odtud tu: zlozvyky, j*í*mž musíš odvykat (2); zákazníkům naš*ím* (6); dělníci, s n*í*miž se stýkáš (6); dekorace, při n*í*ž převládá půda (9); barvy upíjí j*í*m (stěnám) krásy (10); jíti přes n*í* (předlohu) (15). Tím pochopitelnější věc je, že nedbá rozdílu mezi živ. a neživ. 4. p. muž. zájm. *on*: protahuji *ho* (prostor) do výše (13); mohou přepínati *ho* (strop) sítí čtverců (13), a že se také potkl při sklonění zájm. *já*: *mně* ten vzoreček rozčiluje (12). Stejně nedbá správného tvoření 3. os. mn. přít. sloves: zde lidé rozum*í* (1) a nerozum*í* věci (3), řemeslníci kráč*í* s dobou (5), nedostatky se svád*í* na jiné (8). Že moravsky lidové zaujati m. zaujmouti (9) podržel i v mluvě spisovné, mohli bychom mu spíše prominouti než nedovolené vulgarismy jako: jseš (7, 16) nebo si m. jsi (3), nepokládáme-li to za chybu tiskovou, rovněž jako aby m. abys (2), nebo bo*tats*tví (14). Proč nedati přednost plnému tvaru jest před je, zamezíme-li tím nepěkné opakování slabiky: jež je jen k tomu (15)? Zbytečně archaisticky klade spisovatel širší tvary v těchto případech: kterous sobě zvolil (1) m. kterou sis zvolil; co jsi sobě vybral m. co sis vybral (1); zajistil bys sobě rentu (6); abys sobě mohl o tom učiniti obrázek m. aby sis (7); ale naopak zase: knížky určené těm, jichž povoláním je práce m. jejichž (66).

Ze slovníku autorova bylo by vymýtiti: letopásma (10) místo obyčejného léta (k stromu), dle místo podle, sporý ve významu něm. spärlich a dobře úměrný místo přiměřený, vhodný (10).

Hojné jsou také chyby proti skladbě a pořadu slov: že lépe se žije m. že se lépe žije (5); jsou věci, jež se nelze teoreticky naučiti m. jimž (1); jak krásným by byl pokoj (3) m. krásný, a také jinde adj. přísudkové v instrumentále m. nomin.; drahokam, jaký žádný [!] barva nedostihne m. jakého (3), nabýti hluboké vzdělání odborné (5) m. gen.; zdatnost dělníkova (7) m. dělníka, t. j. každého vůbec; pracuje se na fasádách (8) m. o fasádách; použíti nejlepší materiál (8) m. nejlepšího materiálu. Souvětí podmínečné se skoro veskrz vyskytuje ve formě: Jestli si to neuvědomuješ, *pak* nemyslíš... m. jestliže si to neuvědomuješ, nemyslíš. Genitivu záporového spisovatel nedbá; dokladů neuvádím, jakož nejsou ani předešlými doklady chyby autorovy vyčerpány.

Spisovatel si vytkl za úkol, poučiti mladého malíře pokojů o jeho řemesle, a jak by se mu s nejlepším úspěchem věnoval. Chce co nejdůtklivěji promlouvati k jeho srdci, a proto stále čtenáře svého apostrofuje. Myslím však, že by byl účelu svého lépe dosáhl, kdyby byl užil slohu srozumitelnějšího svému čtenářstvu. Ale toho právě nedovedl; jeho sloh je málo český, plný abstraktností, které nesvědčí jazyku našemu vůbec, natož pak jazyku lidovému. Budiž tu uveden tento typický příklad jeho slohu (4): Když (člověk) chce, aby škodou a újmami nevykupoval opoždění v pochodu odborného pokroku, musí se tomu naučiti sám. Mistr Kondelík, který by byl v mnohém směru mohl poučiti spisovatele o vhodném způsobu vyjadřování, řekl by snad svému učedníku prostě: »Nechceš-li na svou škodu v řemesle zaostávati, musíš se tomu naučiti sám.« Podobně jinde: Nemůže býti dobré práce, není-li nesena technickou dokonalostí (2). Věcné srovnávání spatřeného se stavem domácím učí prohlédati (7). Stav našeho řemesla i všeobecných poměrů pobledne velice, pobudeš-li nějaký čas v cizině (7). Návyk na(!) předlohu brání přímému poměru k práci i přísnému styku se zákazníkem. Mezi nimi stojí předloha. Ne s předlohou chci míti co dělati, nýbrž s člověkem, který svému úkolu rozumí (15). Atp. —

Mimo to znesnadňuje spisovatel prostému čtenáři porozumění záplavou cizích slov, často zcela zbytečných. Máme tu dirigenta práce m. ředitele (7), nuarcovaný m. odstíněný (11), fádní m. nevýrazné, mdlé barvy (11), funkci m. úkol (11), skizzu m. nárys, dekorovati m. zdobiti (13), i za slova, jako struktura, solidní, dominující, intimní, individuální momenty, volil by pečlivý spisovatel lidový, dbalý čistoty jazykové, významy obecně srozumitelné, a ne takové opravdu »kuriosity nepřijatelné« (12).

které by sváděly k těm žalostným zkomoleninám, jimiž se stává náš prostý občánek tak často směšným.

A kde už je cizí slovo zobecnělé a tedy nezbytné, mělo by býti vysvětleno. Jistě místné by to bývalo v tomto prvním svazečku hned u slova technika (řemeslná), ale ovšem ne tak nešťastně, jako je tu vysvětleno jediné cizí slovo řecké architekt, které vykládá spisovatel z latinských slov »ars tegendi« (10)! Stejně nemístné je zde mluviti o »coloru, jak jej pojímá starý Lukrec«, kde by čtenářstvo mohlo spíše hádati na nějakého mistra počestného řemesla odborného nežli na římského didaktika Lukretia, který je mu zcela cizí.

Z dokladů tuto uvedených, které všech výtek (z 22 stránek!) nevyčerpávají, je patrno, že jazyková stránka díla nijak nevyhovuje. Že jsem věnoval tak obšírnou zmínku knížečce poměrně tak malé, stalo se hlavně pro význam podniku, který jí právě s místa tak významného byl zahájen. Náležela-li k dobré tradici bývalého školního knihoskladu i ministerstva kultu a vyučování dbalost o správný jazyk, nesluší se jí *v republice naší* zříkati, chvat poválečný beztoho způsobil, že naše učebnice (zvl. slovenské) nad dovolenou míru oplývají chybami, zvláště tiskovými, zaviněnými hlavně strojovou sazbou, při níž autor nikdy není jist, že se mu nakonec v tisku neobjeví mimo jeho vinu nějaká hrubá chyba. Kéž jen dobře míněné tyto řádky přijdou k duhu dalším publikacím podniku tak důležitého pro náš dorost živnostenský, jako jest knihovna svrchu řečená, na kterou odborníky důtklivě upozorňujeme.

J. Kabelík.

Mastičkář. Hyperion. Svazek VI. V přepise dr. Fr. Krčmy a v úpravě Slavoboje Tusara vytiskl Fr. Obzina ve Vyškově a vydal K. Jánský v Praze II.-1871 r. 1920. Str. 57.

V této úpravné malé knížce jsou vydány dva cenné staročeské zlomky nevázaně rozpustilého výjevu mastičkářského z dramatických her velikonočních. Oba jsou velmi důležity pro literární historii, dosti samostatné, ovšem jen ve smyslu samostatnosti v literatuře středověké, jsou peprným dokladem vkusu a zábav své doby. Psány jsou jazykem švižným a hbitým, třebaže naprosto nevybíravým. Měl by je proto právem čísti každý, kdo se trochu zajímá o vývoj literatury a divadla, a může si je lehce přečísti v tomto vydání, neboť jsou vydány sice jazykem starým, ale přepsány do diakritického pravopisu nám běžného. Přesný otisk starého spřežkového a nevyrovnaného pravopisu, jenž jest ve vědeckých vydáních, od-

straší obyčejně nefilologa, takže raději nečte. Takové jest ovšem také vědecké, dnes definitivní vydání těchto dvou zlomků, musejního a drkolenského, v souboru »Staročeských skladeb dramatických původu liturgického«, který vydal r. 1908 v České akademii prof. Jan Máchal.

Tato práce Máchalova bezpečně vedla zdařilé populární a bibliofilské vydání Krčmovo. Vydání jeho jest také úplné a přesné, jen latinské scénické poznámky překládá, zpívané strofy latinské nikoliv. Přepis českého textu zachovává úzkostlivě hláskovou podobu starého jazyka tak, jak jest vystižena a zachycena starým písařem v rukopise. Proto také píše podle něho slabičné *r* a *l* vždy s průvodní samohláskou, na př. na stránce 11 *hirnec*, 13 *milčeti*, 14 *dirži*, 18 *pirvá* atd. To pokládám za zbytečné v populárním vydání. Jen tu a tam proklouzly drobné omyly. Na stránce 16 tištěno *zde* (rkp. v. 115 sde), na stránce 20 *zdráva* (rkp. sdraua, v. 190), na str. 11 *vždy* (rkp. wsdy, v. 17), ač jinde se správně píše podle rukopisného psaní: *sde* (str. 23), *usdravili* (12), *usdravoval* (24), *všdy* (15 a 16 a j.) atd. Jen asi na vrub tiskových chyb jest počítati *činila ji* na str. 19 místo *ju*, *okolo turneje* místo *turnejě* na str. 42, a *k rúpom* na str. 24; s *Mubinem* v scénické poznámce si asi opraví každý čtenář sám na s *Rubinem*. Jinak byla korektura — při takové edici vždy namáhavá — velmi svědomitá; mělo by se to sice při pěkné vydané knize vždy rozuměti samo sebou, ale dnes už, jak se věci mají, dokonce tomu tak nebývá.

Vydavatel připojil nutný slovníček a doslov. Slovník se opírá o vydání Máchalovo; přehlédl některá slova jistě nejasná dnešnímu čtenáři, na př. *háčě* na str. 43; jsou to podvlečky.

V doslovu čteme o rukopisech a jejich vydáních, o celé scéně mastičkářské a o dosavadních názorech o puvodu staročeského Mastičkáře; vše je vyloženo stručně, jasně a správně. Jen tam, kde knížka naše mluví o »rozboru Mastičkáře po stránce hudební od dra Zd. Nejedlého« a o »nápěvech Mastičkáře« na str. 50, svedla ji snaha po stručnosti v nejasnost a uvádí čtenáře v omyl. Zpívané latinské části Mastičkáře (v zlomku musejním) nejsou notovány a Nejedlý v Dějinách předhusitského zpěvu soudí na str. 107 a 181 o jejich nápěvech — zcela právem a správně — podle latinských strof ve hrách tří Marií, s nimiž těsně souvisí. Nový příspěvek dr. Ant. Poláka z roku 1911*)

---

*) Die altböhmischen Quacksalberbruchstücke ve Výroční zprávě německé zemské reálky v Novém Jičíně.

k otázce o původu Mastičkáře snad autor přehlédl, snad jej ignoroval, a to by byl učinil skoro právem, neboť není to práce dosti vážná, nezná na př. vůbec spisu Nejedlého a jeho důkazy francouzského vlivu v těchto světských hrách velikonočních. Obhajuje starší mínění Gebauerovo a Truhlářovo, že staročeský Mastičkář a příbuzné hry německé měly předlohu latinsko-německou, a zbytečně se snaží dokázat, že scéna mastičkářská vznikla samostatně na půdě německé. Dobře však ukazuje — ač ne vždy způsobem vědecky slušným — na slabiny tvrzení Máchalova, že přímou předlohou českého Mastičkáře byla hra latinsko-francouzská. Vliv francouzský jest nesporný a souvisí asi s pobytem francouzského hudebního skladatele Guill. Machauta v Čechách. Také obě německé hry, inšprucká a vídeňská, vznikly na půdě české nebo velmi blízké. Ale není zcela jisto, že z franc.-latinské předlohy přímo vznikla samostatně jednak předloha staročeského Mastičkáře musejního, jednak předloha hry inšprucké, když i Máchal musí uznati, že na skladatele Mastičkáře drkolenského působila německá hra inšprucká. Nebylo ovšem na místě, aby tuto spornou otázku řešil dr. Krčma ve svých informativních poznámkách, a také ji nelze rozřešiti; byla by to vhodná látka pro českého germanistu.

Poznámkám dr. Krčmy možno spíše vytýkati něco jiného: myslím, že jsou pro účel knihy příliš filologické. Snad nebylo ani třeba uváděti starších vydání rukopisů, když máme spolehlivé vydání souborné, také nebylo snad třeba uváděti všech starších mínění o původu Mastičkáře, úplně zbytečně jest jistě uveden bezcenný soud Paterův na str. 50. Zato měl snad vydavatel upozorniti čtenáře všeobecně na to, že scéna mastičkářská jest součástí velikonočních her dramatických, na rozvoj těchto her v staročeské literatuře a na jejich jedinečné postavení; mám za to, že mnoha čtenářům jeho knížky je to neznámo.

Účelem vydání Krčmova bylo přiblížiti staročeskou skladbu dnešnímu čtenáři; tomu účelu dobře vyhověl, a přece při tom neučinil tak za cenu změn textu, aby příliš pohodlný čtenář byl zbaven vůbec každé námahy.

Přejeme jeho knížce hodně vděčných a rozumných čtenářů.

B. Havránek.

NÁVŠTĚVOU U NOVIN.

5. *Čas.*

V Čase se kdysi psávalo jazykem velmi čistým. Probírajíce se číslem z 13. února, přišli jsme na věci, které na ty starší časy

dosud upomínají; nalezli jsme tu články, proti jejichž češtině nelze udělati ani sebe menší námitky, a řeč o vytouženém, ne kýženém míru nebo o nezávislých socialistech, kteří v jiných listech zpravidla neodvisívají, překvapuje neobyčejně mile.

Ale našli jsme i nemálo nedostatků, jimiž se Čas staví do řady s jinými dnešními listy, na něž si Naše Řeč již tolikrát stěžovala.

Jsou zde chyby zanášené do spisovné řeči z toho, že se tak chybně mluvívá. Čteme tu *ve městech* (vyslov *ve mněstech*) místo *v městech*; svaz si *vyhražuje* učiniti výběr m. *vyhrazuje*; okřikovati katolické *kněze*, kteří zakládali novou církev, m. *kněží*; chmel trpěl *nemocemi* m. *nemocmi*; před dvěma *třema* stoletími m. dvěma *třemi*; v *tomtéž* počtu, v *tomtéž* nákladu, s *toutéž* lhostejností m. *témž*, *touž*; že se (dívky) za něco zlého *mstějí* (!) m. *mstí*, *začla* m. *začala*, *mísení* cukru do pečiva m. *míšení*, duševně *opozděné* děti m. *opožděné*; ústy, *které* se *chvěly* m. *která* se *chvěla*; všiml jsem si, že je nějak *proměněný* (vyslov *-nej*) m. *proměněn*; mimo *těch lží* m. mimo *ty lže*; *spoléhat se* na hmotnou podporu m. *spoléhat na*; mám právo *nebo* nemám? m. *či* (v rozlučovací otázce); naslouchal, *jestli* struny ještě znějí m. *zdali*; atp.

Ještě víc však shledáváme tu nesprávností vzniklých z touhy, psáti tak, jak se skutečně nemluví, nesprávností papírových. Řekl by přirozený Čech *bezkrálevi*, jak čteme v rozbíraném čísle novin, či *bezkráloví*? *přes* všecky boje, *se* kterou, *v* tmách, či *přese* všecky, *s* kterou, *ve* tmách? *ku* hranicím, *ku* spolupráci, či *k* hranicím, *k(e)* spolupráci? (*ku* by zde dovedl vysloviti bez vnitřního násilí leda příslušník nářečí lašského nebo některých slovenských). Také se, pokud víme, neříká *ocitnouti se* (jako by se ocitly ruce mezi ozubenými kolečky) místo správného starého *octnouti se*; mluva obecná chybuje spíše tím, že místo náležitého *procitnouti*, souvisícího s *procítiti*, *procútiti*, zavádí (podle *octnouti se*) *proctnouti*. Čech z Čech (nebo: ze skoro celých Čech) by také zajisté neřekl, že »mladí rodiče *odpoví* na tuto jeremiádu«, nýbrž *odpovědí*. Čistě papírová je zkratka: názory skupiny *Dürich-Dědinovy* m. *Dürichovy (a) Dědinovy*; tak naspěch snad přece nemáme, abychom tu koncovku musili chtít ušetřiti!

»Máma *Marfy*« byla sice Ruska, ale forma *Marfina*, podle české módy, by jí jistě slušela také. Německy úředně zní věta »*bližší* jest uvedeno na vyhlášce v radnici«; Čech, který nemá tolik zpodstatnělých přídavných jmen jako národové užívající členu, by řekl: *bližší údaje* jsou uvedeny, *bližší oznámení* viz a

pod.; místo »opuštění staré církve není vším a není *hlavním*« by bylo lépe »není *hlavní věcí*«. Dokud náš národ není ve všem »jednoten«, nýbrž je nejednotný, nelze psáti: Polsko je národnostně *nejednotno* (m. -*é*), brožury byly *směrodatny*, poznámky bývají *kostrbaty*, osudy sociální demokracie jsou *zajímavy*. — Z Prahy do Užhorodu prý »jsou 843 km«, čti: osmset čtyřicet tři kilometry. Nač tak psáti, když přece říkáme »je třiačtyřicet«, což je podle svědectví historické mluvnice i lidové mluvy (pětadvacet!) zcela správné? (Ve škole ať se číslice při počtech vyslovují v pořádku, v jakém jdou za sebou, i Němci ostatně v účtárnách diktují »vierzig drei«: ale jinde není proč nedržeti se způsobu obvyklého v řeči obecné.) — Archaistické, t. j. takové, jak se nemluví, je přivlastňovací *jich* m. *jejich* ve rčeních: denní mzda jich; jichž rty zkameněly. — Dobře německy by se nesl doslovný překlad vět »starší budovu má škola v Düsseldorfu, nicméně je *tato* vzorně vedena ředitelem Horrixem«; přirozený Čech zde slova *tato* vůbec nepotřebuje, obava, aby si čtenář nespletl budovu se školou, je mluvnicky i věcně zbytečná. — Umělkované užití zájmena vztažného (po způsobu hojném zejména v novinách německých) zaráží v tomto vypravování: »...přes ujištění přístavních úřadů, že podezření (jako by parník vezl zbraně pro sověty) je bezdůvodné, musel se parník vrátiti, vyložiti veškerý náklad, jenž byl přesně zkontrolován.« K čemu to vykládání zboží, když náklad byl zkontrolován? Ale říci »vrátiti a vyložiti veškerý náklad; náklad byl pak přesně zkontrolován« by bylo příliš prosté, tak se *mluví*! — Nesprávné je: Nataša obývala pokoj m. v pokoji; kde by mládež našla potřebného osvěžení m. potřebné; nedalo by se ničeho namítati m. nic; požadovanému zvýšení mezd předcházelo stoupnutí cen životních potřeb m. před požadovaným zvýšením — ale je to jinaké, než jak by se to obyčejně řeklo! — Snaha, vyjadřovati se způsobem ne všedním, je matkou 7. pádu ve větách, jako jsou: něžnou a prostou v citovém projevu jest Ukolébavka; škoda jest nepatrnou; nejpolštějším je vojvodství krakovské; jak mylným bylo by mínění; aby (děti) mohly býti samostatnými. »Je louka zelenou?« říkával zesnulý Gebauer. — Odchylky od skutečné mluvy zaviňují i nesprávné užívání některých předložek. *Dle* je nelidové, lid říká *podle*; proč nepsat, jak se mluví, když *dle* znamenalo v starší češtině *pro* a vymřelo? »Na věci se pracuje«; lid pracuje nebo dělá na sýpce, na poli atd. správně *o* obilí. »Účastnili se na budování řádů nových«, přirozený Čech se účastní něčeho nebo v něčem. »Statistika platů železničních zaměstnanců«, vyšlá podle stavu z 31.

prosince 1912, nemohla býti »*pro* rok 1912«, nýbrž *za* ten rok. »Slepý *proti* všemu« snad jde, ale to je následek toho, že je slepý vůbec, *ke* všemu. Proč městský úřad žižkovský už není vysoko *na* Žižkově, nýbrž *v* Žižkově? »Že státní zájem *jako* nejvyšší se uznává«, je v pořádku, ale správné by bylo uznávati jej *za* nejvyšší. Bylo by arci proti očekávání, kdybychom nenašli aspoň jednou *oproti* a aspoň jednou, že »parník *ztroskotal*« m. *se ztroskotal*. »Připojení se k církvi východní« je asi podle budoucího vzoru *modlení se*.

Nepřirozený bývá často slovosled, zvláště slova příklonná se ocítají nejednou na místech, na která nepatří: kdy sociální převrat přiblížil se na dosah ruky m. kdy se; že kulturně ethické ideály nové doby rozešly se s představami středověkého ústavu spásy m. že se; aby před rozhodnutím šel si (čtenář) pro dojem k sv. Vítu m. aby si; zákaz, který vydán byl koncilem m. který byl; dříve ale, než... m. dříve však než..., atp.

Řadu výtek lze dělati nesprávným nebo nesprávně a při tom nelidově užitým slovům: »požadavky byly považovány za jednotný celek a *jako takový* odmítnuty« m. jako celek; »revoluce jest přeměna — *lhostejno*, jakými prostředky dosažená« m. nezáleží na tom jakými, jakýmikoli; »převelice *udiví* čtenáře způsob, jakým...« m. uvede v podiv; »co se dlouho bylo dařilo.... konečně *nadešlo*« m. přišlo; »předsedy byli *stanoveni* ti a ti« m. ustanoveni; »blok bude *sledovati* jen tendence hospodářské« m. půjde za snahami (sledovati = jíti po stopě!); »národ *čítá* jen 60 procent« m. má; skoncovati mír *za každou cenu* m. stůj co stůj; »hrozícího převratu monarchistického se (Bavoři) neobávají, *v daném případě* by jej uvítali« m. kdyby nastal; »*díky* zdatnosti výroby je situace Francie mnohem příznivější« m. pro zdatnost; »po pádu mileniových pomníků na Děvíně a v Nitře je nyní *řada* na podobném pomníku, který znešvařuje silhuetu hradu Mukačeva« m. mělo by nyní dojíti na podobný pomník; »nebylo by možno *překlenouti* eventuelní rozpory« m. usmířiti, vyrovnati; »v tom *ohledu*« m. po té stránce; »musíme *doznat*, že...« m. přiznat; »stud rodičů namnoze diktoval *zanésti* bod o koupání i tehdy, když se dítě nekoupalo« m. zapsati; »v tom případě, že...« m. jestli; »u příležitosti nastávajícího hlasování v Hor. Slezsku« m. k hlasování; »zprávy *postrádají* podstaty« m. nemají; »v důsledku« (= podle) »stávajících« (= platných) předpisů »více« (= několika) ministerstev »doručují« (= dodávají) starostové papíry »ohledně« (= o) sčítání, což »přirozeně« (= ovšem) »vyvolává« (= budí) pozornost »dotyčných« (=

příslušných) stran — ne, tak to tam pohromadě není, ale rozptýleně to tam »neochvějně« je a že třeba ne »záhy«, »posléze« to všecko najdeš, to ti, čtenáři, »nepřehnaně« můžeme »sděliti«. —

Zajímavé je, že Norové jsou těžkopádní: »naše závodní lyže u Norů vzbuzovaly obdiv pro *jejich* těžkopádnost«. S.

Národní demokracie ze dne 29. prosince 1920 otiskla mezi Paběrky toto pokárání: »Pražská místní korespondence překládá svou češtinu pěkně z němčiny, když oznamuje, že útočník na prof. Morkovina »má 26 let věku« místo je mu 26 let. Gebauerova a soudr. »Pravidla hleděti« (!) nejsou na světě proto, aby pražský korespondent byl ve svém jazyce slep jako macarát.« Hadr onuci tresce. Lokálkář Národní demokracie má sice dobrou snahu, ale poučení o té věci by Pražská místní korespondence v Gebauerových Pravidlech hledících k českému pravopisu a tvarosloví marně hledala. Patrně jich publikán v Národní demokracii nezná o nic lépe než hříšník v Pražské místní korespondenci. ::

HOVORNA.

BARÁK (G. B.). Slovo barák pochází z románských jazyků (franc. baraque, vlaš. baracca »bouda, barák«) a přišlo k nám asi přes Německo, kde je doloženo od 17. stol.; naše nejstarší doklady jsou z Dobrovského a Sychry. Příjmení Barák bude proto asi spíše původu biblického (Barák byl pomocník Debořin, Soudc. 4 n.); jména biblická, i starozákonní, bývala u nás dosti často křticími jmény a stávala se pak i příjmeními (David, Davídek, Absolon a j.)

BŘÍŠTĚ (F. R.). V Popise Palackého (197) čteme Staré a Nové Bříště a u Bříště star.; Sedláček (Hist. slov. míst. 65) píše, že Bříště Mladé (Nové, u starých i Mešné, poněvadž tu byl kostel) patřilo k humpolecké faře. Podle těchto spisovatelů bylo by tedy Bříště rodu středního, čísla jednotného. Usus místní je jiný: podle Vaší zprávy se říká Mladé Bříště, 6. p. v Bříštích; tak píše i autor článku o památkách bříštských v Pam. arch. 3, 131, že na rozdíl od blízké větší a starožitnější vesnice Starých Bříšť nazývána byla druhá, mladší vesnice téhož jména Menší Bříště nebo Mladé Bříště (nikoli Nové). Podle toho by tvar Bříště byl rodu ženského a čísla množného. Vedle toho se vyskytuje v dnešní praksi konečně ještě tvar třetí, Mladá, Nová Bříště, patrně ženský singulár. Doklady starší, pokud je nalézáme v pramenech otištěných, nepodávají poučení dosti spolehlivého jednak proto, že není vždy-

…ky z písma jisto, jde-li o Bříště u Humpolce, příslušné právem podacím ke klášteru želivskému, či o Břístí (nyní Bříství) u Kounic, majetek kláštera břevnovského, jednak z té příčiny, že v otištěných pramenech českých jména místní nejsou zaznamenávána pravopisem starým, nýbrž přepisem novodobým, přizpůsobeným namnoze dnešnímu tvaru citovaných jmen. Nejstarší spolehlivý doklad jména Bříště, obsažený ve stvrzovací listině vyd. r. 1226 papežem Honoriem III. klášteru želivskému (Friedrich, Cod. diplom. 2, 275) má tvar Brische (za to v pozdějším opise archivu želivského Brzistie, u Friedricha tamt., podle zprávy v Pam. archaeol. 5, 131 čte se prý v starém opise listiny Honoriovy chované v klášteře želivském Breisctie cum capella). Tak a podobně bývá psáno i v jiných textech latinských v různých tvarech; na př. census in Brziestie (Tadra, Soudní akta konsistoře pražské 1, 379 z r. 1379), de Poliz, de Brunow, de Chrudim, de Brziesczie, de Costelecz (t. 2, 321 z r. 1385), in hereditatibus Wenceslai de Brziesstie in Brziessti (Desk. 2, 149 z r. 1419) a p. Podle toho nejstarší dosvědčený tvar tohoto jména zněl nejspíše Břieščie, později Břieštie (Bříšti), a byl rodu středního. S tím by se shodoval i lat. název Neobříštium, který uvádí (v Pam. arch. na uv. m.) želivský archivář V. Bezděka, bohužel bez udání jeho stáří.

Časem se vedle těchto tvaru začínají objevovati tvary pozměněné, na př. ad ecclesiam in Brzistz (Tadra, Soud. akta 1, 322, z r. 1378), snad také ecclesia in Brzyescz (Erben, Regesta 4, 571 z r. 1344) a p., z nichž by bylo možno vyčísti, že se staré Břieštie (rodu stř.) změnilo jako mnohá jiná jména podobná (Pořiečie - Poříč, Přelúčie - Přelouč a j.) v Bříšť rodu ženského (Stará Bříšť, Mladá Bříšť, tvary žijící v tamním lidu až dosud). Stopovati dále vývoj tohoto jména historicky je nemožno pro nedostatek dokladu; bylo by možno jen pokusiti se o výklad (teoretický) rozmanitých tvarů jeho v dnešním užívání. Z častého užívání tohoto jména v čísle množném (v Bříštích, bez určení, zda v Staré či Mladé) a vlivem přečetných jmen místních pomnožných změnil se snad tvar jednotný v tvar množný, Bříště, z Bříšť, k němuž se zase pak připojovalo rozlišovací příd. jméno ovšem v čísle množném; tak by byl vznikl tvar Mladé Bříště, Staré Bříště, do Mladých Bříšť. Jiným pojetím tvarovým a snad vlivem tvaru původního (to Bříští), snad vlivem jiných jmen na ište změnilo se Mladé Bříště v neutrum. To jsou ovšem jen dohady mluvnické, k nimž by bylo třeba snésti doklady ze zápisů pozdějších. O původu jména je těžko se vysloviti; kdyby bylo lze předpokládati, že v starém Břieštie je táž změna hlásková jako v náměstie-náměščie-náměštie, bylo by možno uvésti toto jméno v souvislost se jmény jako Břešťany a p. a s podst. jménem břest.

ČAŇA (B. H.). Slovenská místní jména tohoto tvaru nemohou se v češtině skloňovati jinak než podobná ženské jm. osob., jako Barča, Ma-

ryša, Nataša. Postoupiti někomu něco (pův. něčeho) je rčení správné a znamená ustoupiti někomu z něčeho, vzdáti se něčeho, co bylo dosud mým majetkem nebo právem, v prospěch někoho jiného. Postupuje-li tedy vyšší úřad úřadu podřízenému nějaký akt k vyřízení, dává tím na srozuměnou, že se sám práva na vyřízení vzdává a přenechává je úřadu podřízenému. — Obec Běloves, o jejímž původním jméně Bílovec bylo v N. Ř. vykládáno, leží u Náchoda. Bylo-li by dovoleno zaváděti v železničním seznamu tvar původní, jest těžko nám rozhodovati; snad by to ani nebylo žádoucí: forma Běloves, ať už vznikla jakýmkoli způsobem a právem, se už vžila a zakořenila a tím také nabyla práva na život. — Ve psaní místního jména Kralice (Králice N. Ř. I, 194 a Kralická bible N. Ř. III, 128) nebylo v N. Ř. nedůslednosti; Králice I, 194 nejsou totožné s Kralicemi moravskými, kde byla slavná tiskárna bratrská.

ČEKANKA. Prof. B. Š. nás upozorňuje, že čekanka (v. V, 12) nemůže býti slovo ruské, protože Velkorusové vůbec nemají slova čekať, nýbrž říkají žda ť (také č. ždáti znamená správně »čekati« a jen nedorozuměním je některým našim spisovatelům totéž co žádati). To je pravda; ale maloruština zná sloveso čekaty (jak sám prof. Š. píše), v běloruštině je také čekáć, ať vlivem polským či jako slovo domácí. Snad se zpráva N. l. týká krajů maloruských nebo běloruských, ač není nemožno, že válka slovo čekanka zanesla i někam na území velkoruské. Pravé slovo velkoruské pro »frontu« je podle prof. Š. óčereď ž. r., místy čerjód m. r. (též asi čeredá); jsou to slova příbuzná s č. střída, střídati se a znamenají vlastně řadu osob střídajících se, čekajících, až na kterou dojde. Také prý říkají Rusové frontě chvost (podle franc. queue?) a žertem ochvosťje.

ČÍS, ČÍŠ, ČÍŽ. IV, 256 jsme se zmínili o slově číž (morek z kosti), nám úplně neznámém. Na pravou cestu nám ukázal doklad, jejž nám poslal prof. Dr. Jar. Smolák (v Roudnici) z Bernardova Přírodopisu živočišstva« (1905, str. 3): »Hmota houbovitá a dutina bývají vyplněný dužní nebo číškem (morkem), hebkým tkanivem s tukem, jenž dužni dodává barvy žluté.« Stará čeština měla slovo čies s významem »tuk, morek«, jež by dnes znělo čís; s tím souvisí nějak nové číšek, čížek a jak jinak se ještě říká (tvar číž, čížek vznikl matením se jménem ptáka čížka a číš místo čís také nějakou nepravidelnou změnou). Je to slovo patrně málo známé a i jinak záhadné; byli bychom vděčni za zprávy, kde a v jakých tvarech a významech žije.

DOLŮ (IV, 67). »Čtenář Naší Řeči« nás laskavě upozorňuje, že rčení »všem hlavy dolů« a pod. je staré. Již Bruncvík v rukopisech 15. stol. poroučí zázračnou mocí svého meče »nuž, tomuto prvniemu

hlava dolóv skoč!... Nuž, těmto všem ďáblóm hlavy dolóv!« A »tu opět těm všem ďáblóm skákaly hlavy dolóv«. (Lorišovo vydání rkpu hrab. Baworowského 46).) — K str. 68 téhož výkladu nás upozorňuje p. Dr. A. Breitenbacher, správce arcib. knih. v Kroměříži, na zajímavý doklad z r. 1662, v němž se praví, že »řeč moravská v zemi (na Krňovsku) víc a víc schází«, t. j. upadá, jest vytlačována z úředního jednání (Zukal, »Slezské konfiskace« v Hist. arch. č. 42).

JE (MI) DO NEČEHO, PO NEČEM (V. S.). Říkáme (skoro jen v záporných větách a v otázkách s »co«) »není do toho, po tom nic (nemá to ceny), není mi do toho, po tom nic« (nemá to ceny pro mne, nezajímá mne to). Obě rčení jsou správná i stará; na př. Kralická bible bez rozdílu píše »mně po tom nic není« Gal. 2, 6 a »nic nám není do něho« (výkl. na 2. Sam. = 2. Král. 20, 1). Říkati, že správné je jen »není mi nic (nebo dokonce »ničeho«) po tom«, dovede jen brusič, který ví, že ze dvojího rčení jedno musí býti chybné.

JSEM S TO, jež nedoloženo dosud ze starého jazyka (v. N. Ř. V, 3 n.), vyskytuje se v Passionále, kdež se čte: S toť jest mocný Hospodin, ežť, kohož chce, obdaruje, komuž chce, dary otejme Pass Mus. 339 (Ukázky staročeských textu rukopisných v Příloze k Listům filolog. 1878 str. 12); tak i v Pass. Klem. 139b. O. Hujer.

KAZIMIR EDSCHMID. Čtenář našeho posudku V, 13 (jehož jména jsme z jeho podpisu bohužel nedovedli vyčísti) poslal nám z Brna zajímavý doplněk o samém spisovateli, jehož povídky p. Boh. Reynek tak pěkně přeložil. Zdá se prý, že se pen autor a p. překladatel dobře k sobě hodí. Podle soudu Krausova uveřejněného nedávno ve »Fackel« píše Edschmied do Frankfurter Ztg. feuilletony němčinou, »která by měla býti pociťována ve Frankfurtě jako ponížení mnohem horší než obsazení Goethova domu černým vojskem«; jeho sloh prý »by mohl vysvětliti, ne-li ospravedlniti všecky přehmaty francouzského militarismu proti obyvatelstvu, které dovede něco takového strpěti... Neboť takový prasečí žaludek (Saumagen), který věty pana K. Edschmida snese, ba srká jako ústřice, má jen německé obecenstvo.« To jsou slova, která v německých ústech mnoho znamenají. Kdo ví, nejsou-li krásy p. Reynkova překladu následek snahy, vystihnouti českým slovem co možná věrně německou předlohu? Řekli bychom, že si měl p. Reynek rozmysliti, než se odhodlal sousta, jaká asi vyrábí p. Edschmid, předkládati českému obecenstvu; ale bojíme se, aby nás nezakřikl někdo z našich krajanů, který by náhodou již také měl frankfurtský žaludek. Ještě by nám třeba řekl, že nejsme dosti moderní.

KAŽ POMOC! Četli jsme již několikrát zvolání »'kaž pomoc«, s odsuvníkem (apostrofem) před slovem kaž. Tento způsob psaní má zá-

klad v domněnce, že k á ž je z j a k á ž, což je omyl. Bývalo zájmeno k ý, k á, k é, které již v staré češtině je velmi řídké a v nové době žije jen ve zvolání jako »ký čert, ký ďas«, slovensky »ký parom, ká strela«, nehledíme-li k částici k é ž, která je stř. r. téhož zájmena a k tvaru k ý m, jímž nahrazujeme 7. p. zájmena k d o (ten by podle t i e m, t í m a podle círk.-slov. c ě m měl zníti c i e m, c í m). Jako nepíšeme »'k ý čert«, není proč psáti »'k á ž pomoc«. K témuž zájmenu patří zvolání »kýho čerta, kýho výra«, jež je ve zvyku psáti podle lidové výslovnosti k ý h o místo k é h o.

KLECANDA (J. K.). Není to jméno něm., třeba se někteří Klecandové píší Klezanda, Kletzanda. Koncovkou -n d a se přetvořují jména vlastní i obecná; tak Janda = Jan, Jenda = Jeník, Blanda snad = Blažej, pod. Tonda, Anda, Nanda, Honda = Honzík atd., legranda = legrace (z lat. recreatio »občerstvení, oddech«), palanda z palác (palác se říká místy pavlačovitým přístavkům v světnici nebo v chlévě, kde spávají děti, chasa a j.; někde tomu říkají paláta, paláda, = vlaš. palato, palata »patro«). Není dosti jasno, jak vznikly první vzory, podle nichž se pak napodobením rodí tvary další; snad změnou hláskovou n (nn) v nd (Gebauer, Hist. ml. 1, 409), snad mechanickým napodobením lat. slov na -ndus, -nda, snad jinak (neznáme dějin této změny, zejména ne nejstarších dokladů). K l e c a n d a je asi původně přezdívka, dávaná »klécavým, klecavým« lidem; k l e c a v ý pak je odvozeno od starého slovesa klęcati, stč. k l é c ě t i (kulhati), příbuzného se slovesem kleknouti, klekati.

KOSTKA (V. N.). Toto slovo je vl. totožné s k ů s t k a a znamenalo původně kostky ke hře, protože se dělávaly (a posud dělávají) z kosti. Ve smysle měřickém je známo teprv z Komenského. Také něm. Würfel je původně kostka ke hře (patří k slovesu werfen).

LHÁTI (E. J.). Přít. čas slovesa l h á t i je původně lžu (přehláskou lži), lžeš atd.; podle mohu, můžeš vznikl novotvar lhu, lžeš, objevující se ojediněle od 15. stol., který však, jak se zdá, nikdy nezobecněl, třeba se zdál některým gramatikům původní (rozkazovací způsob lzi, jak by zníti měl ku přít. č. lhu, nikde se nevyskytuje). Zní-li přechodník přít. č. lže (stč. lžě) cize, nezní tvar lha o nic obvykleji: u tvaru, který v jazyce živém vůbec zaniká, je docela přirozené, že se některé přechodníky, jinak správně utvořené, jazykovému citu odcizily (na př. pije, píše, řva, rva, jeda k slovesu jísti a j.). Mluvnicky plně správné tvary by byly 1. os. lži, 3. os. mn. č. lží, přech. lže, lžíc; to by však byly tvary dnes tak nucené, jako by kdo psal kašli, kašlí, kašlíce. Tvar lhu, lhou není snad chybný, ale nám se zamlouvá spíše lžu, lžou, protože to jsou tvary ustálené i v živé mluvě lidové.

MAJITEL (R. K.). Toto slovo se nelíbí brusum ani nám, protože je chybně utvořeno a není staré (II, 50). Ani v lidu nemá starých kořenů; kde se nenaučili z novin a od městských lidí říkati »majitel«, říká se posud majetník.

NA RUKU (F. Š.). Rčení »býti někomu na ruku«, t. j. pomáhati mu v něčem, není nesprávné; že se tak skoro nepíše, není přece důkazem nesprávnosti. Říká se tak v lidu hojně, a jsou i staré doklady z Veleslavína, z Kralické bible a j. (v. na př. Flajšhansova Č. přísloví 2, 389). Také se říkávalo »míti někoho na ruku«, t. j. míti v něm pomocníka. Je v tom asi týž obraz, co ve rčeních jako »býti někomu po ruce, míti někoho (něco) po ruce«.

NALOĎOVATI, VYLOĎOVATI a pod. (A. V.). Píší tak prý Lidové noviny; ale čítáme tak i jinde. Jsou to zbytečné germanismy; naši předkové se nenaloďovali ani nevyloďovali, nýbrž vsedali na loď (mohli bychom také na loď vstupovati), skládali a nakládali zboží, nenaloďovali je ani nevyloďovali, nenavagonovali ani nevyvagonovali. Lid. noviny jsou prý vůbec samá němčina, píše p. A. V.; kdyby aspoň byly samy. Ale ovšem, kde bychom byli, kdybychom nedovedli věrně překládati kde jaké německé ein- a ausschiffen, ein- a auswaggonieren!

NÁTON (M. Ch.), v starším tvaru náton, je slovo staré a souvisí se slovesem títi, tnu; znamená špalek na štípání dříví. Již v kronice t. ř. Dalimila se praví, že kněz »tomu káza na nátonu bradu (sěkyrú) osvatit« (další doklady staré jsou v Gebauerově Slovníku stč. 1, 509). Metonymicky nabývá pak podst. jméno jednak významu »místo (na dvoře), kde se dříví štípe« (Bartoš, Dial. slovník 224), jednak (jiným pojetím) významu »co při zdělávání dříví odpadne, zvláště shnilé dříví se zemí smíchané, kterým mrví pole neb zahradu« (Jungmann, Slov. 2, 632). Slova přísvět a ožeh jsou známa i odjinud.

OBA, DVA (V. R.). Podst. jména, která nemají dvojného čísla, je zvykem klásti v č. mn., i když jsou spojena s dvojnými tvary slov oba, dva. Říká se tedy s oběma (se dvěma) sestrami, ne s oběma sestrama (s oběma veřejemi Soudc. 16, 3 Kral.), ale ovšem oběma (dvěma) rukama, nohama, očima, ušima. Vždyť nikoho ani nenapadne se sháněti po dvojných tvarech, kde jich ani obecná mluva nemá (nikdo neřekne »od obou sestrou«), a tvar na -ama nám již dávno není tvarem dvojným, nýbrž lidovým tvarem množným. Proto klademe i přídavná jména v takových spojeních v tvaru množném (s oběma staršími sestrami).

»Mezi čtyřma očima« je výraz vlastně mluvnicky nesprávný, protože čtyřma je tvar dvojný, jakého číslovka čtyři míti nemůže. Ostatně

je to asi rčení vzaté z němčiny (unter vier Augen); mohli bychom stačiti s českými výrazy jako »stranou, beze svědků, v soukromí, soukromě« a pod. Je-li dvojný tvar podst. jména spojen se jménem příd., klademe příd. jm. v 7. p. také v tvaru dvojném: rovnýma nohama, čistýma rukama. V jiných pádech je příd. jm. v tvaru množném: na bosých nohou, z čistých rukou, čisté ruce, otevřené oči atd.

»ODNĚMČME SE!« Napsal V. Hradský (v Praze 1920). Každý vidí odněmčení v něčem jiném, podle toho, co mu leží na srdci. My na př. bychom rádi viděli, abychom se odněmčili řečí, mluvenou i myšlenou; jinak bychom věděli o leccem, v čem by nám neškodilo se poněmčiti. P. Hradský chce, abychom se vymanili z protestantismu, jímž prý jsme prosáklí skrz naskrz. Doufáme, že je lepším Čechem (podle svého názoru) po stránce náboženské než po stránce jazykové. České mluvnice nezná; neví ani, že slovesa, která v rozk. zp. v jedn. č. mají koncovku -i, mají v č. mn. -čme, -čte (-eme, -ete), ač sám jistě říká přijď, přijďte, ale jdi, jděte. Či snad by říkal »odněmč se«? Snad říká také »odrakoušť se, odrakoušťte se«? Víme, že je mnoho dobrých Čechů, kteří neměli mluvnice v rukou od té doby, co vyšli z obecných škol; ale kdo chce býti spisovatelem, jinde musí míti aspoň tolik mluvnického vzdělání, aby dovedl vysloviti i tvar, který mu nebije do uší od snídaní do večeře.

PAČ (IV, 19). Řed. m. šk. v Blovicích u Plzně, p. F. Raušar, nám píše, že se na Blovicku říká spasí duší o rychlém běhu, na př. »utíkal spasí duší« (aby doběhl včas cíle, aby se uchránil nebezpečí a p.). To je rčení, které sotva asi je původní; nejspíše to je zajímavý doklad, jak mohou splynouti v jedno dvě rčení, jejichž vlastní a mluvnický význam se zatemnil. Původní tvary asi byly »s pačí duše, s pačí duší« a »spas duši«. »Spaste duši« je volání obvyklé při útěku před nějakým nebezpečím; snad to byl původně pokřik prchajících bojovníků, jako franc. sauve qui peut (zachraň [se], kdo může). Kott 3, 549 má z rukopisné bible Olomoucké z 15. st. větu »spaste duše vaše«, bohužel bez bližšího citátu, takže nevíme, z jaké souvislosti. Takovéto rozkazovací způsoby rády pozbývají vlastního rozkazovacího významu a stávají se prostým vyjádřením děje beze vztahu k času, způsobu, osobě i číslu. K r. 1502 vylévá na př. písař letopisných zpráv (u Palackého str. 258) rozhořčení nad nesnázemi soudu o věc třebas nepatrnou takto: »... tu jezdíc na hrad Pražský, utrácej, meškej své dobré doma v nebepečenství na cestě, nežli ta pře konec vzala v roce neb více, plať řečníku (= advokátu), a nemáš-li naň (na protivníka) svědomí (= svědectví) a neprovedeš-li, dej, co páni nálezem vyřknou. Čistý takový nález! Trp a zaplať pohlavek, a potom tě požene ještě ze škod, umluv se s ním ...« Také »spas (spaste) duši« pozbývá

významu rozk. zp., klesá v pouhé příslovce nebo citoslovce vyjadřující vzrušení při nějakém útěku nebo jiném běhu, a plete se významem i zněním se rčením jiným.

PERLA (V. N.). Slovo původu románského. Doloženo je v středověké latině v tvaru perula (i perulus), odtud vlaš. perla, franc. perle atd.; do němčiny přeneseno jako Berle, Perle atd. Původ hledají ve vulg. lat. pirula, což by znamenalo »hruštička« (lat. pirus »hruška«), nebo ve vulg. lat. pernula »mušlička« (lat. perna m. j. »mušle«); nebylo by snad nemožno pomýšleti na vulg. lat. pirula m. pilula »kulička« (lat. pila »míč, koule«). Jihoslov. jméno perly (círk.-slov., bulh., srb.) bisr, biser pochází z východu (arab. busra »nepravá perla«); toto slovo se objevuje i v stč. slovnících a j. (podle mínění Flajšhansova, známého z přednášky v Král. spol. nauk, bylo by se k nám dostalo hlaholským církevním písemnictvím).

PLZÁK (F. P.). Toto příjmení vypadá, jako by patřilo k stč. slovesu o p l z a t i s ě, t. j. dělati pohlavní nemravnost (příbuzná jsou slova p l z k ý, o p l z l ý a j.; základní význam je kluzkost, pak kluzkost vznikající nějakým nečistým nánosem a nečistota mravní); Plzák by tedy znamenalo tolik co Nemrava. Ale Jungmann má doklad z pamětí kutnohorských s významem »Plzeňák, Plzňan«; podobný doklad známe z Tomkových Základů místop. praž. 2, 107, kde se dočítáme k r. 1383 o Mikuláši Plzákovi jako majetníku domu v postranní uličce v Jirchářích, nyní zazděné (č. p. 188 b), kdežto k roku 1392 se jmenuje majetníkem Mixo (= Mikeš) Plzeňský, patrně táž osoba. Plzák se tedy asi jmenoval, kdo se přistěhoval z Plzně.

PODOBIZNA, PODOBENKA (F. Š.). Pokud ze psaných památek vidíme, po pět století se již u nás říká p o d o b i z n a (s příponou touže co otčizna, pol. ojczyzna z otčizna), a bylo by pošetilostí viděti v tom slově něco nesprávného. Slovo p o d o b e n k a vzniklo jako mnoho jiných -enek asi v tomto století; užívá se ho ve významě užším o menších fotografiích, kdežto podobizna je i obraz veliký, i malovaný, vytesaný nebo vylitý atd. (v starší době mívalo toto slovo i význam podoby nebo obrazu vůbec, nejen portretu).

PŘEŠTICE (R. K.) mají jméno po nějakém Přeškovi (= Přemyslovi); Přeščici byli lidé Přeškovi, stejně slulo jejich sídlo, později ovšem Přeščice, z toho pak je Přeštice, jako je ze stč. nebožčík (zdrobn. tvar k slovu nebožec) dnešní nebožtík (žč, žť je hláskově totéž co šč, šť). Srv. IV, 223. U Přeštic jsou P ř í c h o v i c e (tak, ne Přichovice, je místní výslovnost); i to jméno má asi podobný původ. Přemyslům se říkalo Přěch, Přešek a z tvaru Přěch je jméno vsi u Volyně P ř e c h o v i c e; tvar Příchovice by pocházel z pobočného tvaru Přiecha

(Přícha), jenž, pokud víme, doložen není, ale mohl býti, jako je vedle Vach, Vašek (= Václav) také Vácha, vedle brach také brácha a pod.

PŘIKRAŠLOVATI. V poslední době jsme čtli v novinách několikrát slovo přikrášlovati (člen vlády »přikrášloval« některé zlořády svého ministerstva a pod.). Kmotrem toho slova sice asi jest něm. beschönigen, slovo samo však je tvořeno dobře (jako přibarviti, přismažiti a j.). Ale dlouhé á se nám v něm nelíbí. Kořenné slabiky se v slovesech 6. tř. zpravidla zkracují (zkrátiti: zkracovati, obhájiti: obhajovati, král: kralovati atd.), ba někdy i přípony základních jmen podst. (kacíř: kaceřovati, rytíř: církev rytěřující, žalář: žalařovati). A pak: neleží správný vzor (okrášliti: okrašlovati) dosti na snadě, abychom podle něho říkali přikrašlovati?

PŘIKVAČITI, PŘIKVAPITI (V. S.). Přikvačiti (též přikváčiti) znamenalo v starší době »přitlačiti, přimáčknouti, zasypati, přikrýti něco něčím« (ptáčník ptáky síťkami přikvačuje Kom.), »přitlačiti něco na něco« (Ježíš vzem [= vzav] částku rúcha plátěného na svú tvář přikvačil Pass.), pak také »přihnati se na někoho, přepadnouti« (Gilderun na křesťany vpadl a náhle je přikváčil Kron. Tur.). Teprv v nové době tohoto tvaru užívají někteří spisovatelé nedorozuměním v stejném významě jako přikvapiti (v. Sborník filol. 3, 189).

RAČTE (R. K.). Tento tvar je rozkazovací způsob a mělo by se ho užívati jen v opisech rozkazovacího způsobu; tedy: dovolte = račte dovoliti, odpusťte = račte odpustiti. Jen lidé nevzdělaní myslí, že mluví kdoví jak vznešeně, oblékají-li kdejaké slovo věčným »račte«. Také pan Dr. Guth-Jarkovský praví, že slušný člověk má každému slovu dáti, což jeho jest; a do majetku slova patří jeho náležité tvary. Říká se tedy »jak ráčíte věděti, ráčíte býti pan Vopršálek, ráčil jste býti včera u nás«, ne »račte věděti, račte býti včera u nás«. Jen budoucí čas obyčejně nemá svého zvláštního tvaru, říká se tedy »ráčíte odpustiti, jestliže . . .; ráčíte zajisté jíti zítra do divadla«; to proto, že ráčiti znamená vlastně »chtíti«. »Budete ráčiti« by se mohlo říci leda, kde by to znamenalo tolik co »budete chtíti«; ale to se říká obyčejně »bude libo« a pod.

RCE. V I. ročn. jsme třikrát mluvili o mluvnicky nemožném tvaru rce (= praví, mluví). Na str. 94 jsme se přiznali, že neznáme jeho dokladů ze skutečného písemnictví před r. 1914. »Mladý čtenář« nám píše, že ten tvar našel u Havlíčka, v anonymním překladu z Voltaira (Některé pověsti. Překlad z francouzského. V Kutné Hoře 1851). Na př. na str. 4 se objevuje rce stejně s vece (»Mně nejde o to,« rce cestovatel, »abyste se mi líbil . . .«), pod. 5, 6, 16 atd.

REZ (J. S.). Slovo toto v obojím významě (rez na kovech i na rostlinách) bylo pův. r. ž. s 1. p. rzě, rze a skloňovalo se podle vzoru

»duše«. Ale již dávno se utvořil nový 1. p. rez (tvar rzě, rze známe jen ze dvou dokladů), jehož další pády by měly býti podle vzoru »obec« (pův. také obcě), tedy 2. p. j. č. a 1. 4. p. mn. č. rze atd. Místo tvaru rze vznikl rovněž dávnô (nejstarší doklad již u Štítného) podle vzoru »kost« 2. p. j. č. a 1. 4. p. mn. č. rzi (dokladů tvaru rze ze starší doby neznáme). Mluvnicky správnější je tedy rze, ale rzi nelze prohlašovati za chybu; Pravidla doporučují rze, ale dovolují i rzi. Rez m. r., tedy 2. p. rezu, mn. č. rezy, rezů, je tvar běžný spíše v lidové mluvě; je nepůvodní, ale objevuje se již od poč. 16. st. Rzivý (tvořeno jako plesnivý, všivý a p.) je slovo staré a správné, i s odvozeninami rzivost, rzivěti (rzivějí). — Jména na -rta a jim podobná nemívají v 2. p. mn. č. pohybného e (part, port, Mart, harf); jsou to slova cizí, a jen zdomácnělé karty mají karet. Proto tedy sorty, sort, ne soret. — Ochranný (= profylaktický) lepší než »obranný«, protože toto slovo není dosti zřetelné; »prostředek« je ovšem germanismus (Mittel). Nebylo by možno mluviti prostě o »ochranách« proti onemocnění, o »lécích« proti chorobě již nastalé? Slova prostředek se ovšem sotva již dovedeme zbaviti, třeba ho v tomto smysle užíváme vlivem německým; musili bychom utvořiti jiné. A »lék« je také užší pojem než »léčebný prostředek«. — Vzdor, vzdorný, vzdorovati je v dobrých spisech doloženo jen v původním smysle, ne v přeneseném »nepodléhati něčemu«. Živý organismus nemusí vzdorovati, může odporovati nákaze; proto by stačil »odpor proti nákaze«. Ovšem v dnešním lékařském názvosloví nabylo již slovo vzdornost (a vzdorovati) ustáleného významu, odlišného od významu slova odpor (a odporovati); slovem »odpor« se rozumí zpravidla resistence v nějakém jednotlivém případě, kdežto »vzdornost« je trvalá vlastnost, schopnost organismu odporovati nákaze a p. Proto nezbude asi než smířiti se s tímto novým slovem, ovšem jen potud, pokud je ho třeba jako výrazu čistě odborného. Zato však »vůči« (vzdornost vůči chorobě) se nám naprosto nelíbí; proč ne »proti«?

ROZEKLANÝ (V. S.). Slovo docela dobře utvořené, jehož naši spisovatelé dnešní užívají skoro jen o rozervaných skalách. Patří k zastaralému slovesu koli (2. os. kůleš atd., 3. mn. č. kolí), kláti, z něhož počátkem min. stol. mluvnickým nedorozuměním vzniklo sloveso koliti (východištěm byl rozk. zp. kol; v. o těchto tvarech III, 23). Rozeklati (přít. č. rozkoli) znamenalo »roztíti, rozštípnouti« (zvl. dřevo); rozeklán, rozeklaný je tvořeno docela jako rozebrán, rozebraný (pod. bylo proklán, proklaný »probodnutý«, zaklán, zaklaný »zabodnutý, zapíchnutý« a j.).

S CESTY, Z CESTY (R. K.). Říkáme »jsem na cestě, přišel jsem na cestu«, proto se podle přísných pravidel má psáti a obyčejně

také psává »sešel, zabloudil jsem s cesty« (ve smyslu přeneseném také blázen mluví s cesty). Ale překážka je »v cestě«, někdo se mi staví zbytečně »do cesty«; proto je v tomto smyslu správné psáti »dej (odkliď) to z cesty, jdi mi z cesty« a pod. Pravidla, že má býti s, kde na otázku »kam?« je předl. na, dnes ovšem často již nešetřívá mluva živá ani jazyk spisovný, kde nejde o skutečný pohyb shůry dolů; byli jsme na louce, na procházce, na studiích, na trávě, ale vracíme se z louky, z procházky, ze studií, z trávy (v. II, 222), a bylo by zbytečné vynucovati zde důsledné dodržování pravidla.

»SEBEVZDĚLÁVEJTE SE!« Tato nestvůra se objevila v čís. 11. »Věstníku Ústředního spolku učitelského na Moravě a ve Slezsku« dne 16. prosince 1920. Jednatel »Učitelské jednoty v Kloboucích u Brna« Karel Hrabě píše ve svém referátě: »Finale debaty pro mladé končí výzvou: S e b e v z d ě l á v e j t e s e d á l e v š i c h n i m l a d í, d o j e d n o h o p ř i p r a v u j t e s e k e z k o u š k á m n a m ě š ť. š k o l u atd.!« — Nesmysl ten je vytištěn písmem proloženým, aby dobře padl do oka. Obáváme se, že i jiní jednatelé učitelských spolků budou následovati, ano i do obecné mluvy vloudí se tato nová nestvůra, a pak budeme slýchati: »Sebepoznávejte se, sebezdokonalujte se, sebeobětujte se« atd.

J. Horňanský.

SPISOVATEL (F. Š.). Slovo toto je staré (Jungmann má doklady z Veleslavína, Haranta z Polžic, Komenského). Dnes má význam dvojí: 1. něm. Verfasser, t. j. skladatel nějaké určité knihy, 2. něm. Schriftsteller, osoba, jejímž povoláním je spisování knih; v staré době je nalézáme jen s významem prvním, již proto, že spisovatelů ve smyslu druhém hrubě nebylo (Job na př. mluví 31, 36 o knize, »kterouž sepsal odpůrce můj«, a výklad Kralický o jejím spisovateli). To ovšem nemůže nám býti na překážku, abychom neříkali »spisovatel« v obojím smysle dnešním.

SYN SMRTI (S. P.). Věty jako »jsi syn smrti, budeš syn smrti« a pod. vznikly napodobením bible (1. Král. 26, 16).

TAKÉ, TAKY (J. G.). Není pochyby, že tvar t a k é je původní; je to střední rod příd. jm. t a k ý, jenž zde má vlastně význam, jenž v staré době býval vystihován spíše tvarem t a k é ž, t. j. »stejně, právě tak« (t a k ý ž, t a k o v ý ž znamenalo »stejný, právě takový«). Podobná slova byla ten — týž, to — též (vl. »totéž«), tam — tamėž »právě tam, na témže místě«, tudy — tudiež »touže cestou, týmž způsobem, z téže příčiny« (tudíž). Tvar bez ž (že) se někdy objevuje i jinde; tak v slově t ý d e n, sloven. týždeň (vl. týž den), t é m ě ř vedle téžměř, t é t é ž, později týtýž, tytýž, vl. »též též, střídavě, občas«. Tvar t a k y je tvar lidový, jemuž se jazyk knižní obyčejně vyhýbá (užívají

ho i někteří dobří spisovatelé); vznikl bezpochyby z také jako záhy ze záhé (IV, 146), t. j. z pozdější lidové výslovnosti taký, snad i napodobením příslovcí jako brzy, tedy a j. Snad pomáhalo i spojení »tak i« (»jako na nebi tak i na zemi« v Otčenáši), jež má význam podobný a zní ovšem taky.

VLOUPATI SE (F. V.). »Loupati« a »loupiti« jsou slova téhož původu a původně téhož významu, lámati, olamovati, obírati. Ve významu dnešního loupati má ještě Veleslavín »loupiti, obloupiti, šupinu aneb kůru skrojiti, odníti, stáhnouti (glubere, deglubere, corticem detrahere, decorticare)«; jako dnes říkáme »kůže se loupá«, říkalo se v jazyce starším i »kůže se loupí«. Slovesa »loupati« se užívalo nejen o loupání kůry, dřeva a p., nýbrž také o lámání jiných věcí, s čímž často byla spojena představa násilného skutku; tak byly zcela běžné v starším jazyce výrazy jako »loupati zámky« (násilně vylamovati), »loupati včely, truhly, kostely, domy« a p. Tím způsobem mělo sloveso »vloupati se někam« význam násilně se někam vlámati, vylomením zámku, dveří, závor a p. někam se vedrati s úmyslem zlým, lupičským. Význam ten zůstal slovesu »vloupati se« až dosud, kdežto mezi loupati a loupiti ustálil se časem ten rozdíl, že loupati znamená nám dnes »zbavovati něco obalu, slupky« (význam lámání se udržel jen o bolesti, loupání v kříži a p.), loupiti pak krásti, obírati a p. Vloupání je tedy výraz správný a starý, vloupení by byla korektura neodůvodněná a zbytečná. — Vědomí jest podst. jméno utvořené z příd. jména vědomý = věděný i vědoucí, a znamená tedy vědění, znalost (vědomí povinnosti). »Bez mého vědomí« značí »tak, že já o tom nic nevím«. Proto výrazy »dáti někomu něco na vědomí« »bráti něco na vědomí« jsou správné.

Y (V. D.). Výklad o psaní i-y byl v N. Ř. podán již několikrát, nejobšírněji v článcích prof. Zubatého O českém pravopise v roč. II.

ZARATHUŠTRA (V. N.). Jméno tohoto íránského reformátora jsme IV, 264 napsali správně (leda že jsme měli říci, že th je čísti jako anglické »tvrdé« th). Píší-li Němci a s nimi naši spisovatelé obyčejně Zarathustra, je to proto, že se Nietzsche (»Also sprach Zarathustra«) držel dávno zastaralé transkripce. Dnešní vědecké spisy o jazyce Zarathuštrově i v Němcích píší v jeho jméně české š a my Čechové máme nejméně příčin psáti jinak. I novoperské znění tohoto jména má š (Zartušt).

ZMOCNITI SE (S. P.). Říkáme-li zmocniti se (něčeho), není to germanismus, třebas to vypadá docela jako něm. sich bemächtigen. Již proto asi ne, že něm. slovníky mají nejstarší doklad svého slova z r. 1616, kdežto nejstarší doklad našeho rčení, nám známý, je z r. 1557 (z překladu Ezopových fabulí, ve vyd. Truhlářově 148; víno se tam

zmocnilo vlka, jenž »natočil sobě vína a tak pil, až se vožral«), další pak z Veleslavína, Kral. bible atd. Z m o c n i t i někoho znamenalo »učiniti jej mocným, silným«, pak, zejména ve smysle právním, »učiniti jej mocným něčeho« (na př. statku a pod.; v Arch. č. 26, 325 kterási paní praví r. 1517, »toho [statku] jsem nikdy žádného nezmocnila, ...než vládla jsem tím jako mocná hospodyně«); toto rčení vyšlo z obyčeje, ale zachovalo se rčení zmocniti koho k čemu (k nějakému výkonu, a pod.; v Kral. výkladě k Dan. 2, 49 čteme o Danielovi, »že byl nejvyšším sudím k tomu postavený a zmocněný, aby všecky pře vyslýchal i konal mocně«). Z m o c n i t i s e je »státi se mocným, silným« (na př. »jakž se rozmuož lakota (= obžerství) a zmocní se, tak z ní hned se vyvrže ten vřed bolavý, smilství«, Ctiborovo Hádanie 78 b), zmocniti se něčeho pak je »státi se toho mocným«.

ZNOVU (F. K.). Příslovkový výraz znovu se skládá z předložky z a z 2. pádu přídavného jména »nový« v tvaru jmenném. Jmenné tvary příd. jmen se shodují se skloněním jmen podstatných, t. j. u příd. jmen tvrdého kmene se vzory had (hrad), žena, město. Jako jest tedy 2. p. hada, je také ve výrazech příslovkových utvořených ze jmen přídavných zcela, zdaleka, zblízka, znenáhla, docela, znova a p. Jako se však u vzoru had ujímá velmi brzy v 2. pádě (jmen neživotných) koncovka -u (hradu) podle podst. jmen mužských jiného vzoru (domu, medu, ledu), tak se i u přídavných jmen, která se skloňují podle vzoru had, objevuje, byť ne tak hustě, táž koncovka -u podle přídavných jmen, která patřila původem k témuž vzoru co podst. jména med, dům, led a měla v 2. pádě koncovku -u právem (za mladu); tak vznikají příslovkové výrazy znovu, zprvu a p. Byla tedy již v jazyce starém dubleta zprva a zprvu, znova a znovu; výraz zprva, ač původnější, zanikl v novém jazyce úplně a říkáme jen zprvu, výrazy znova a znovu se zachovaly oba až dosud. Výrazů těchto se užívalo již v starším jazyce vedle sebe a bez rozdílu; v Životech sv. Otců se čte »počal (sv. Hilarion) znovu Bohu slúžiti« (156a) a zase »(poustevník) poče (= počal) sobě znovu chleba dobývati« (9a). Opačným postupem se ustálila ve výrazech, které měly koncovku -u právem (z-celu, za-mladu), koncovka -a: zcela, za mlada. Jsou tedy výrazy znova i znovu stejně správné, jen s tím rozdílem, že výraz znovu jest převahou knižní.

OMYLY TISKOVÉ:

Na str. 42. ř. 15. sh. čti *tvar* m. *v tvar*; na str. 45. ř. 3. sh. *jejich* m. *jiných*.

Z redakce odpovídá Václav Ertl.
Tiskl Neuber, Pour a spol., dř. Th. Venta, v Praze-I., Bílkova ulice č. 17.